

= Menneskerettsalliansen

www.menneskerettsalliansen.no
menneskerettsalliansen@gmail.com

4. september 2018

Menneskerettsalliansen består av

- Foreningen for transpersoner - Norge
- FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold
- Harry Benjamin Ressurscenter
- Landsorganisasjonen for Romanifolket
- Norges Handikapforbund
- Norsk Forbund for Utviklingshemmede - NFU
- Skeiv Ungdom
- Stopp Diskrimineringen
- Synshemmede Akademikere
- Taternes Landsforening
- Uloba - Independent Living Norge SA

Høringsvar til utredning om det strafferettslige diskrimineringsvernet

Menneskerettsalliansen er glad for at regjeringen ønsker å følge opp det viktige arbeidet for en mer helhetlig og likestilt diskrimineringslovgivningen med en bred gjennomgang av det strafferettslige diskrimineringsvernet.

Menneskerettsalliansen støtter forslaget i utredningen om å føye til kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk som diskrimineringsgrunnlag og å endre «homofil orientering» til «seksuell orientering» i diskrimineringsvernet i straffelovens §§ 77, 102, 174, 185, 186, 264, 272, 274 og 352. Av samme grunn som «homofil orientering» foreslås endres til det mer generelle «seksuell orientering», bør «nedsatt funksjonsevne» bli endret til bare «funksjonsevne» i straffeloven generelt, slik som allerede er tilfelle i § 77.

I tillegg foreslår Menneskerettsalliansen at straffelovens «andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern» i straffeloven § 77, utvides til å gjelde alle bestemmelser om strafferettslig diskrimineringsvern.

Menneskerettsalliansen understreker samtidig at dette burde skje i sammenheng med at diskrimineringsgrunnlagene i det strafferettslige diskrimineringsvernet blir de samme som i likestillings- og diskrimineringsloven, nemlig «kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person» eller «andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern.»¹

Samtidig som en harmonisering av diskrimineringsvernet i straffeloven og likestillings- og diskrimineringsvernet er en oppfølging av tilrådingen fra en samlet justiskomiteé om utvidelse av straffelovens bestemmelser om hatefulle ytringer, hatkriminalitet og diskriminering i Innst. 238 S (2017-2018), er det viktig å vise til hvordan Justisdepartementet i samme innstilling påpeker at «etter departementets syn bør de ulike diskrimineringsgrunnlagene vurderes samlet sett, for å sikre at regelverket blir dekkende.» Det er vanskelig å se hvordan det strafferettslige

¹ «Graviditet» og «permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver», som det ikke synes å foreligge dokumentasjon om er grunnlag for hatkriminalitet, vil komme inn under «andre vesentlige forhold ved en person» eller «andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern», slik at disse også har et potensielt vern. Menneskerettsalliansen motsetter seg selvfølgelig ikke at «graviditet» og «permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver» likevel nevnes eksplisitt, om det skulle komme ønske om dette fra berørte grupper.

diskrimineringsvernet kan bli «dekkende» uten at dette blir det samme som i likestillings- og diskrimineringsloven. Om noen av diskrimineringsgrunnlagene i likestillings- og diskrimineringsloven skulle eksplisitt utelates fra straffelovens vern, ville dette være i strid med «likhetsprinsippet», som det påpekes i utredningen er «et grunnprinsipp i norsk strafferett» (2.2.1). Dette likhetsprinsippet innebærer «at like tilfeller skal behandles likt» (2.2.1). I sammenheng med strafferettslig diskrimineringsvern kan likhetsprinsippet bare opprettholdes ved at *all* hatkriminalitet gjøres straffbart, uansett diskrimineringsgrunnlag. Hvis ikke vil man videreføre den nåværende uheldige tilstanden der de samme handlingene er straffbare eller ikke, etter *hvem* som rammes. Som påpekes i utredningen var selve utgangspunktet for harmoniseringsarbeidet av diskrimineringslovgivningen nettopp å få slutt på det eksisterende «hierarki mellom ulike diskrimineringsgrunnlag, der noen har sterkere vern enn andre» (5.3.1).

Som utredningen påpeker, «fravikes dette utgangspunktet [om likhetsprinsippet] ved særregler eller svakere vern for noen grunnlag, krever dette en særskilt begrunnelse» (5.3.1; jf. NOU 2009:14, 7.2). Noen slike særskilte begrunnelser for at noen av diskrimineringsgrunnlagene skal ha høyere vern strafferettslig, foreligger ikke i denne utredningen og er heller ikke kommet frem i debatten om diskrimineringsvern generelt.

At straffeloven og likestillings- og diskrimineringsloven gir vern til de samme diskrimineringsgrunnlagene, er også i overensstemmelse med hvordan utredningen påpeker at det «bør ... sikres at lovene i størst mulig grad verner de samme forholdene» (5.3.2).

At også straffeloven § 77s «andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern» (eller likestillings- og diskrimineringslovens «andre vesentlige forhold ved en person») utvides til å gjelde hele det strafferettslige diskrimineringsvernet, er spesielt viktig av flere grunner:

- utelates «andre vesentlige forhold ved en person» eller «andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern», vil straffelovens bestemmelser om diskriminering – med unntak av § 77 – fortsatt være i motstrid med både det generelle diskrimineringsvernet i grunnlovens § 98 og det ikke-uttømmende diskrimineringsvernet i menneskerettsloven gjennom hvordan denne har inkorporert Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.
- uten «andre vesentlige forhold ved en person» eller «andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern», sikres heller ikke et straffevern mot alle som utsettes for hatkriminalitet og alvorlig diskriminering.
- Bare med beskyttelse mot «andre vesentlige forhold ved en person» eller «andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern», sikres et lovvern også mot diskriminerende handlinger som i dag ikke har fokus. I denne sammenhengen er det viktig å påpeke at det mest alvorlige eksempelet på hatkriminalitet i Norge etter krigen, massakren på Utøya og bombeangrepet på regjeringskvartalet 22. juli 2011, ikke vil kunne defineres som hatkriminalitet etter straffelovens bestemmelser uten sekkekategori som nå bare finnes i § 77, siden hat mot politisk oppfatning, som var tilfelle her, ikke kommer spesifikt inn under lovens vern. Man kan i denne sammenhengen også vise til hvordan visse sosiale grupper, som gothere, overvektige og prostituerte også er utsatt for hatkriminalitet.

Idet flertallet av de foreslåtte endrede paragrafene i straffeloven handler om hatkriminalitet, er det samtidig viktig å understreke hvordan dette defineres ut av den kriminelle handlingens *motivasjon*, ikke nødvendigvis av offerets *identitet*. Tilsvarende hvordan ikke enhver kriminell

handling mot en funksjonshemmet, seksuell eller etnisk minoritetsperson automatisk er hatkriminalitet, kan hatkriminalitet også ramme andre utfra den identitet man blir antatt å tilhøre. Hatkriminalitet kan også ramme mennesker utfra deres tilknytting til mennesker med identitet som gjerningspersoner har fordømmer mot. Dette vil også beskyttes ved at loven inkluderer «andre vesentlige forhold ved en person» eller «andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern».

Om organisasjonsforbud

Hvis det som foreslått i utredningen (5.5) skal innføres et forbud mot organisasjoner som diskriminerer på grunnlag av etnisitet eller religion, mener Menneskerettsalliansen at dette forbudet må gjelde organisasjoner som diskriminerer på *alle* grunnlag. Som en av verdens fremste juridiske organisasjoner som spesialisert seg på hatgrupper, amerikanske Southern Poverty Law Center påpeker, finnes det like velorganiserte hatorganisasjoner på grunnlag av hat mot seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønn og annet, som på grunnlag av hat mot etnisitet og religion. At «en organisasjon som fremstår som rasistisk gjerne også vil være diskriminerende overfor andre grupper, slik som seksuelle minoriteter eller personer med nedsatt funksjonsevne», er ikke, som utredningen hevder, et argument for at bare rasistiske organisasjoner skal kunne forbys. Tvert imot, vil det være et farlig signal om at hat mot nettopp seksuelle minoriteter, funksjonshemmede, kjønnsminoriteter, kvinner og andre, er mindre alvorlig enn rasistisk hat, ikke minst ut fra at det er ingenting som tyder at rasisme er mer utbredt enn hatet mot mange av disse andre gruppene. En slik klar rangering av ulike diskrimineringsgrunnlag vil også være høyst problematisk både menneskerettslig og utfra «likhetsprinsippet [som] er et grunnprinsipp i norsk strafferett» (2.2.1).

I denne sammenhengen er det viktig å påpeke at på grunn av den menneskerettslige religionsfrihetens beskyttelse av *forum internum*, vil ikke et slikt eventuelt organisasjonsforbud bety at staten kan forby trossamfunn som diskriminerer på grunnlag av for eksempel kjønn, seksuell orientering, kjønnsuttrykk eller funksjonsevne – akkurat som rasistiske trossamfunn heller ikke kan forbys.

Likestillings og diskrimineringsloven § 39

Utredningen drøfter også likestillings- og diskrimineringsloven § 39 om straff for grov diskriminering utført av flere i fellesskap (5.6). Dette er en videreføring av lov om etnisk diskriminering m.v. § 26 og som nå bare gjelder på grunnlag av etnisitet, religion og livssyn. Akkurat som i Stortingsproposisjon 81L (2016-2017), fremlegger heller ikke denne utredningen noen grunn for hvorfor ikke denne bestemmelsen skal gjelde alle diskrimineringsgrunnlag. Tvert imot, understreker utredningen at «selv om bestemmelsen har en særlig bakgrunn knyttet til rasediskriminering, er ikke det en holdbar begrunnelse for å begrense bestemmelsens anvendelsesområde til dette diskrimineringsgrunnlaget dersom bestemmelsen videreføres» (5.6.2). Menneskerettsalliansen støtter derfor hvordan utredningen påpeker at paragrafen bør «gis anvendelse for alle diskrimineringsgrunnlagene i loven» (5.6.2).

Vennlig hilsen
Dag Øistein Endsjø (sign.)
Nestleder, Menneskerettsalliansen